

12

96
P 96

bizáki Dr. Puky Árpád
Gyöngyös város polgármestere.

Handwritten signature
1911

943.9

P 96

**HELYISMERETI
GYŰJTEMÉNY**

ROZGONYI IVÁN

ajándéka a
VACHOTT SÁNDOR
VÁROSI KÖNYVTÁRNAK.

Gyöngyös,

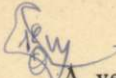
1927.

Építkezések és városrendezés.

Az Aba-nemzetségéből származó Csobánka ősi városának Gyöngyösnek 1917. május hó 21-ike szomorú emlékezetű napja. Az orkánszerű szélviharban kiütött tűz egy éjszaka alatt romhalmazzá és üszkös pokollá változtatta Nagymagyarország egyik virágzó városát. (1. sz. kép. A város látképe a tűz előtt. 2. sz. kép. Közvetlen a tűz után.)

Az országosan megnyilatkozott részvét közepette a kormos falak, a füstölgő romok és jajveszélő tűzkárosultak ezrei között a borzalmas pusztulást követő második napon megjelent, Istenben boldogult királyunk IV. KÁROLY, felséges neje ZITA királyasszony, TISZA ISTVÁN gróf, akkori miniszterelnök és báró PERÉNYI ZSIGMOND belügyi államtitkár kíséretében. Őfelsége sorra megszólította a károsultakat, buzdító és vigasztaló szavai ezek voltak: »Gyöngyös elhamvadt egy világháború zord viharai között, az elkövetkező béke mindent újíletre keltő, áldásos melege alatt pedig, legyen Isten segítségével a haza egyik legszebb virága«. (3. sz. kép. A Felsőgek a városháza pusztulását tekintik meg.)

A Felsőg szavait tettek követték. A kormány gondoskodott Gyöngyösről. Eszterházy Móric gróf miniszterelnök az elpusztult város újjáépítésének élére kormánybiztost állított, Dr. HARRER FERENC székesfővárosi alpolgármester személyében, aki nagy körültekintéssel, nagy energiával készítette elő Gyöngyös újjáépítését. Előkészíti Gyöngyös újjáépítéséről szóló törvényjavaslatot, melyet Wekerle Sándor miniszterelnök, mint belügyminiszter 1918. augusztus hó 1-én az országgyűlés elé terjesztett. Hatalmas építési anyagkészletet halmoz fel, elkészíteti a város rendezési terveit, megtervezteti Pazár István oklev. gépészmérnökkel Gyöngyös város Vízművét. Nagyrészt neki, valamint utódjának KEMÉNY IMRE, min. tan. fáradságot nem ismerő munkásságának s igaz magyar szívének köszönhető, hogy az elpusztult városunk romjaiból feltámadhatott.

A vesztett háború, a forradalom és a kommun rombolásainak eltakarítása után erős kézzel, nemes ügyszeretettel, szívós munkával KÁROLY király parancsának engedelmeskedett Gyöngös első polgára Dr. PUKY ÁRPÁD, 1919. november 8-án megválasztott polgármester. Akadályt nem ismerve, nem hátrált meg a nehézségek elől. Tervszerűséggel indult Gyöngös város újjáépítési munkálatainak, az ő szemei előtt is csak egy cél lebegett, Gyöngös legyen a Mátra gyöngye, minél szebb, gazdagabb.

Azon alap gondolatából kiindulva, hogy a vallásos emberekből lesz a jó hazafi, ezekből a szorgalmas munkás, az Urat szolgálta elsősorban, amikor az elpusztult Szent Bertalan templom újjáépítéséhez fogott.

A Szent Bertalan templom igen sokat szenvedett a tűzben, tetőzete elhamvadt, kupolái elégtek, falai összerepedeztek. S ime 1922. október hó 22-én legnagyobb mestereink Dudits Andor, Unghváry Sándor, Márton Ferenc, Tury Gyula, Tardos Krenner Viktor remekművű freskóival díszített és renovált templom harangjai megkondultak, hívták hálaadó szent misére a kath. anyaszentegyház hívőit. (4. sz. kép. Szent Bertalan templom tűz előtt és tűz után. 5. sz. kép. A templom belseje. 5a. sz. kép. Helyreállítás alatt.)

A vörös kakas nem kímélte meg a néhai Kozmári Dezső tűzoltóparancsnok által létesített önkéntes tűzoltólaktanyát s szertárat sem. A teljesen rommá égett laktanya helyén 1924/25. években új, modern felszerelésű palota nyitotta meg kapuit a derék Gyöngyösi Önkéntes Tűzoltótestület előtt. Ugyanezen épületben nyert elhelyezést a Nemzeti Bank gyöngyösi fiókja is. Legnagyobb és legszebb középülete városunknak, országos tekintély, WÄLDER GYULA műegyetemi tanár tervezte. Ez a palota Gyöngös vagyonát milliárdokkal gyarapítja (6. sz. kép. Nemzeti Bank fiókja. 7. sz. kép. Tűzoltólaktanya.)

Medgyasszay István építőművész tervei szerint készült el, állami segéllyel a tisztviselők emeletes, családi lakóháza, melyben 15 család nyert egészséges s minden igényt kielégítő otthont. (Lásd 8. sz. képet.)

A kontinentális hirnevű WARGA LÁSZLÓ fővárosi műszaki főtanácsos, városrendezési szakértő tervei szerint új uccák egész sorozata létesült s ma már Gyöngyös egy modernül fejlődő város képét tárja a szemlélő elé.

Villamosmű.

De nemcsak a városfejlesztés, hanem egyéb téren is vannak ezen évtizednek feljegyzésméltó eseményei.

Az 1909. évben épült Diesel-motoros s a Ganz-féle villamossági r.-t. üzembérletét képező áramfejlesztő-telep 1919. január hó 1-ével városi kezelésbe vétetett. Részben a folyton fokozódó igénybevételek kielégítése céljából, másrészt a drága külföldi gázolaj kiküszöbölésére 1921. október havában üzembehelyeztetett egy új 560 lovas gőzegység, mely a Gyöngyös határában feltárt lignit eltüzelésére alkalmas félgáz-előtüzelésű berendezésével idősorrendben, mint ilyen, első erőegysége Csonka-Magyarországnak. (9., 10. sz. kép. Központi villamostelep.)

A villamosmű új 5000 Voltos áramátalakító berendezése és kapcsolótáblája a 11. számú képen látható.

Vízmű

Dr. PUKY ÁRPÁD sok gyönyörű, hasznos és gazdaságos alkotásainak koronája azonban a most befejezést nyert vízmű.

Nem szólva arról, hogy vízhiány folytán az utóbbi évtizedek gyakori tüzei mily anyagi károkat okoztak, a gyermekhalandóság, a különböző járványok és egészségtelen viszonyok mind a vízhiányra vezethetők vissza. Gyöngyös város képviselőtestülete a m. kir. Pénzügyminiszter útján a magyar városok részére engedélyezett s részükre kieszközölt, LUKÁCS ÖDÖN min. taná-

csos által nagyszeretettel szétosztott amerikai Speyer-bankház útján folyósított kölcsönt felvéve, 1926. április hó 19. napján tartott közgyűlésében PAZÁR ISTVÁN okl. gépészmérnök, a miskolci vízművek igazgatója által készített s a m. kir. Népjóléti és Munkaügyi Minisztérium Műszaki Osztálya által felülbírált tervek s költségelőirányzatot elfogadta s a vízművek megépítését elrendelte, utasítva a város tanácsát, hogy a vízmű építésének munkálataira versenytárgyalást hirdessen. A beérkezett 31 drb. ajánlat felett a képviselőtestület 1926. július hó 10-én döntött.

1. A gép- és lakóház építését GAJDÓCZKY DEZSŐ és LÁSZLÓ építőmesterek gyöngyösi cégnek,

2. míg a többi munkacsoportot (nyersvízszivattyú-telepek és tisztavíz medence, víztorony, szivattyúk és motorok szállítása, vastalanítóberendezés, öntöttvas-csövek és szerelvények szállítása és szerelése, artézikút-fúrás, házi csatlakozások) KÁLDOR PÁL, BECSEY ANTAL mérnökök budapesti és GYÖNGYÖSI CEMENTÁRUGYÁR r.-t. gyöngyösi cégnek ítélte oda.

a) A gépberendezést GANZ és TÁRSA, Gép-, Waggon- és Hajógyár r.-t.

b) A villamosberendezést GANZ-féle Vill. r.-t.

c) A vastalanítóberendezést KURZ r.-t.

d) A tolózárakat, tűzcsapokat és közkutakat TEUDLOFF és DITTRICH és ULRICH B. J.

e) A csőhálózat anyagát az ÁLLAMI GÉPGYÁR,

f) A vízmérő-órákat SÜSS NÁNDOR r.-t. bpesti cégek szállították.

A kútfúrás munkálatok elvégzésével ZSIGMONDY BÉLA betéti társaság budapesti cég bízott meg.

A vízmű építési munkálatainak vezetésére a közgyűlés a Polgármester elnöklete alatt Építésvezetőséget és Építési bizottságot delegált. Az építésvezetőség tagjai DESEŐ DÉNES műsz. tanácsos, felelős építésvezető, HOFFMANN KÁROLY miniszteri tanácsos, PAZÁR ISTVÁN okl.

gépészmérnök, vízmű-igazgató, BARNA DEZSŐ nyug. városi főmérnök, NAGY DEZSŐ gépészmérnök, villanygyári igazgató. Az építési bizottság tagjaiul pedig: Dr. BOZSIK PÁL, Dr. HAKKER BÉLA, ÖSZTREICHER DEZSŐ, ROSENFELD EMIL, Dr. KURCZ JAKAB, MERÁSZ ISTVÁN, TOLDI JÓZSEF, ifj. SZALAY JÁNOS, GAJDÓCZKY ANTAL és SZIJÁRTÓ JÁNOS képviselőtestületi tagokat kérte fel.

A vízmű építési munkálatai 1926. július hó 26-án vették kezdetüket és serényen haladtak előre, úgy, hogy a vízszolgáltatás már 1927. május hó 3-án kezdetét vehette. Ebben oroszlánrésze volt a Népjóléti Minisztérium által a munkálatok ellenőrzésére kiküldött HOFFMANN KÁROLY miniszteri tanácsosnak, aki nagy szaktudásával, önzetlen szorgalmával és ügyszeretetével a gyors befejezéshez siettetette a nagy művet.

A vállalkozók odaadó munkásságukkal tanubizonyságát adták annak, hogy a magyar iparos munkája előtt az elismerés zászlaját meg kell hajtani.

A mű vízszükségletét Gyöngyöstől mintegy 2·5 km. távolságban Gyöngyös határában 155, 168, 193 méter mélységig lefúrt 3 drb. artézikut szolgáltatja. Az artézikutak vizét, melyekben vas, nyomokban van jelen, 20 l/sec. teljesítményű szivattyúk, a zártrendszerű vastalanító-berendezésbe emelik; a vastalanított vizet a gépház mintegy 70 m³ ürtartalmú medencéjének közbeiktatásával 35 l/sec. teljesítményű szivattyúk szállítják a fogyasztóközönségnek, illetve a város északi részén épített 36 méter magas és 550 m³ ürtartalmú víztoronyba. (Lásd 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20. sz. képeket.)

A telep összkapacitása cca napi 2000 m³ víz.

Mátrafüred.

Az ország megcsonkítása folytán a gyöngyösi »M Á T R A« Magyarország legmagasabb hegyvidéke. A Mátrahegység legmagasabb pontja és legkeresettebb kirándulási helye a Kékes-tető

a »VASS-toronnyal«, amelyről 1010 méter magasságban fenséges panoráma tárul a kiránduló szemei elé. Az úgynevezett Somor-réten 704 méter magasságban most épül államköltségen a Dr. VASS JÓZSEF Munkaügyi és Népjóléti Miniszter kezdeményezésére mintegy 220 ágyas tüdőbeteg-szanatórium. Hogy ennek létesülése gazdasági vonatkozásban mit jelent Gyöngyös város közönségének, ahhoz kommentár nem szükséges. Hogy ez a sanatórium Gyöngyös határában létesül, ebben nagy része van SCHOLTZ KORNÉL államtitkárnak, aki a város iránt amúgy is szeretettel viseltetett Dr. Vass József őxelenciája figyelmét felhívta az egészségi szempontokból legkedvezőbb telepítési helyre.

340 méter magas, kies fensíkon, erdős hegyektől körülveve, Gyöngyöstől északkeletre, 7 km.-nyire fekszik Mátrafüred, Gyöngyös jólevegőjű, jóvizű, kellemes sétautakkal ellátott nyaralótelepe. Dr. PUKY ÁRPÁD polgármester felismerve ezen kies nyaralóhely jelentőségét, elkészítette WARGA LÁSZLÓ műszaki főtanácsossal Mátrafüred rendezési terveit, s ma már számos villa épül a város által 60 évre pár fillér bérért bérbeadott telkeken.

1926. év május 1-je óta a villamosmű kezelésében álló korlátolt közforgalmú, gőzüzemű »Mátra-Vasut« szállítja a kirándulók és üdülők tömegeit a Mátrába. Csak az elmúlt évadban szállított mintegy 14,000 utast, a kies Mátravidékbe ez a kisvonal. Menetrendszerű járatai vannak és ma már létezéséről nem csak az ország, de a külföld is tudomással bír. (Lásd 21. sz. képet.)

Városi Szénbánya.

A Mátra-hegység vonulatával parallel haladó s mintegy 4 km. széles lignit-település kiaknázására 1920. évben alakult meg a Gyöngyösvárosi Szénbánya R.-T. Hogy az önálló üzemben idegen befolyástól mentesen létesülhetett, abban nagy érdeme van Dr. BOZSIK PÁL prépost-plebános, akkori nemzetgyűlési képviselőnek, aki törhetetlen kitartással hathatósan támogatta a polgár-

mestert abban, hogy a Salgótarjáni és Magyar Általános Kőszénbánya R.-T. ajánlatával szemben a bánya sajátkezelésben induljon meg.

A megindulás súlyos technikai és gazdasági nehézségek közepette történt. HAVAS SÁNDOR vezérigazgató szívós és kitartó munkálkodásának köszönhető, hogy 1924. évben a vállalatba bekapcsolódott a Székesfőváros és ezen időtől kezdve mint Budapest-Gyöngyösvárosi Szénbánya R.-T. hathatós fejlődésnek indult.

A vállalat elnöke BORVENDÉG FERENC fővárosi tanácsnok, alelnöke Dr. PUKY ÁRPÁD Gyöngyös város polgármestere s vezérigazgatója HAVAS SÁNDOR okl. építész.

A bánya 1921. augusztus havában kezdte meg termelését, azóta állandóan üzemben van. Alakulásától 1927. október 31-ig kereken 2,500,000 q lignitet termelt ki és értékesített. Évi átlagban 120 munkást foglalkoztat.

A lignit kitermelés után mintegy 800 mtr hosszú, végnélküli kötélzállító-pálya segítségével, a 22. sz. képen látható, osztályozó műbe kerül, ahol a lignit darabos-, rostált akna-, dara- és por-osztályra különítődik el.

A gyöngyösi iparvállalatok és intézmények fűtőanyag-szükségletét majdnem kivétel nélkül a bánya fedezi, azonfelül a termelésnek nagyobb részét vidékre és a fővárosba szállítja.

Uj villamosmű.

Azon tény folytán, hogy a gyöngyösi elektromosmű annak a céljának, hogy a város közönségének állandóan fejlődő világítási s ipari áramszükségletét kielégítse, berendezésénél s rendszerénél fogva nem bír már megfelelni, másrészt követendő a külföld jól bevált energia gazdálkodási politikáját Dr. PUKY ÁRPÁD polgármester tervbevette a gyöngyösi villamosműnek egy nagyobb erőközponttá

való kifejlesztését, amely áramfejlesztésre, a Gyöngyös alatt elterülő lignit-bányák termékei kerül-
nének felhasználásra.

Gyöngyös város képviselőtestülete megbízta a villamosmű igazgatóságát, hogy az ezen
kérdésben hozandó döntés előkészítése céljából készíttesse el az új erőműtelep terveit és kiírását.
A villamosmű igazgatósága ezen nagyhorderejű kérdés megoldására selmeci PÖSCHL IMRE mű-
egyetemi tanárt kérte fel, aki munkatársával Dr. PATTANTYUS A. GÉZA műegyetemi tanárral
és NAGY DEZSŐ villanygyári igazgatóval már megkezdette munkáját. Az igazgatóság ezen kérdést
állandóan szőnyegen tartja s remélhető, hogy rövid időn belül a gyöngyösi alkotások sorába fog
kerülni a mai kor igényeinek mindenben megfelelő s a jövőt is szolgáló új villamosmű.

Hogy a felsorolt alkotások létrejöhetnek, nagy érdeme van Gyöngyös város képviselő-
testületének, amely a legnagyobb megértéssel tette magáévá a polgármester és munkatársainak
javaslatait.

Gyöngyös, 1927. november hava.

Nyomatott Herzog Ernő Arminnál Gyöngyösön.

Gyöngyös látképe tűz előtt.

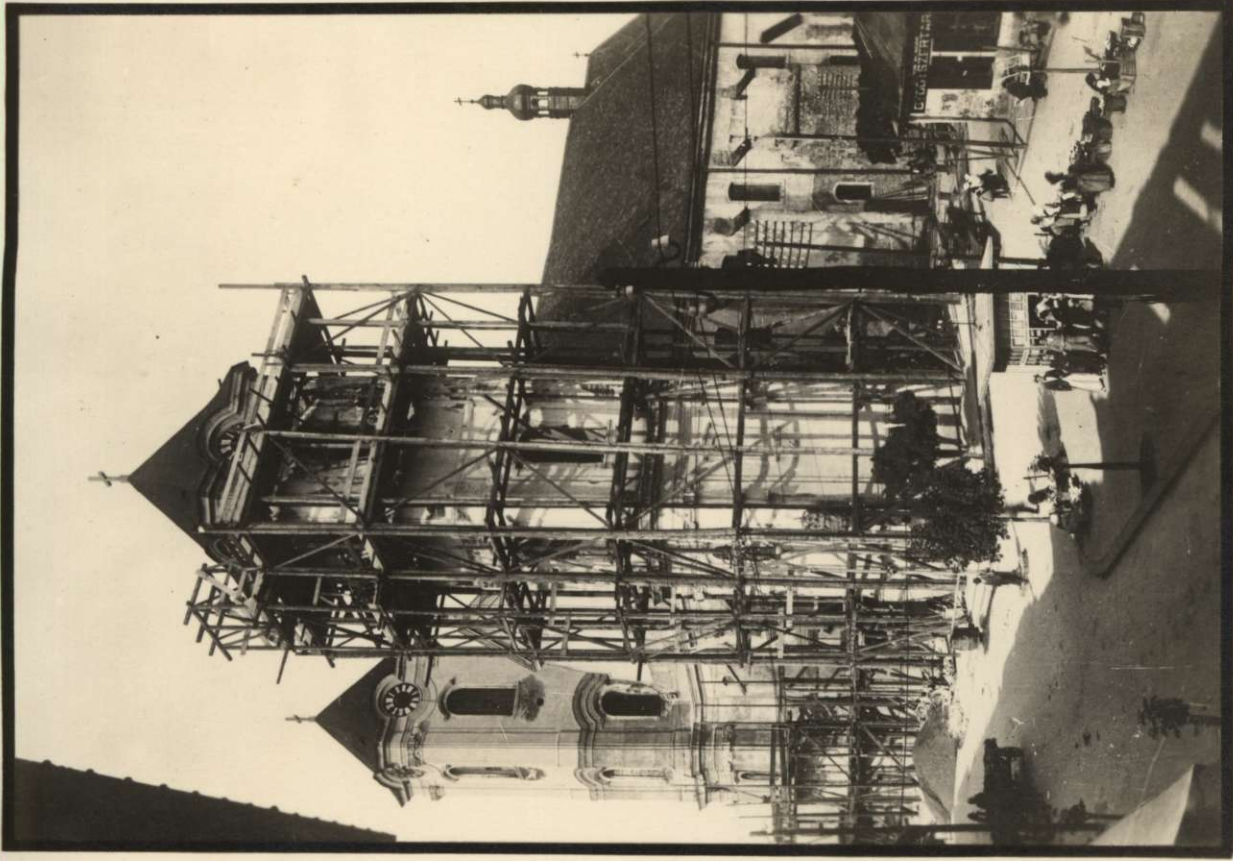
Gyöngyös látképe tűz után.

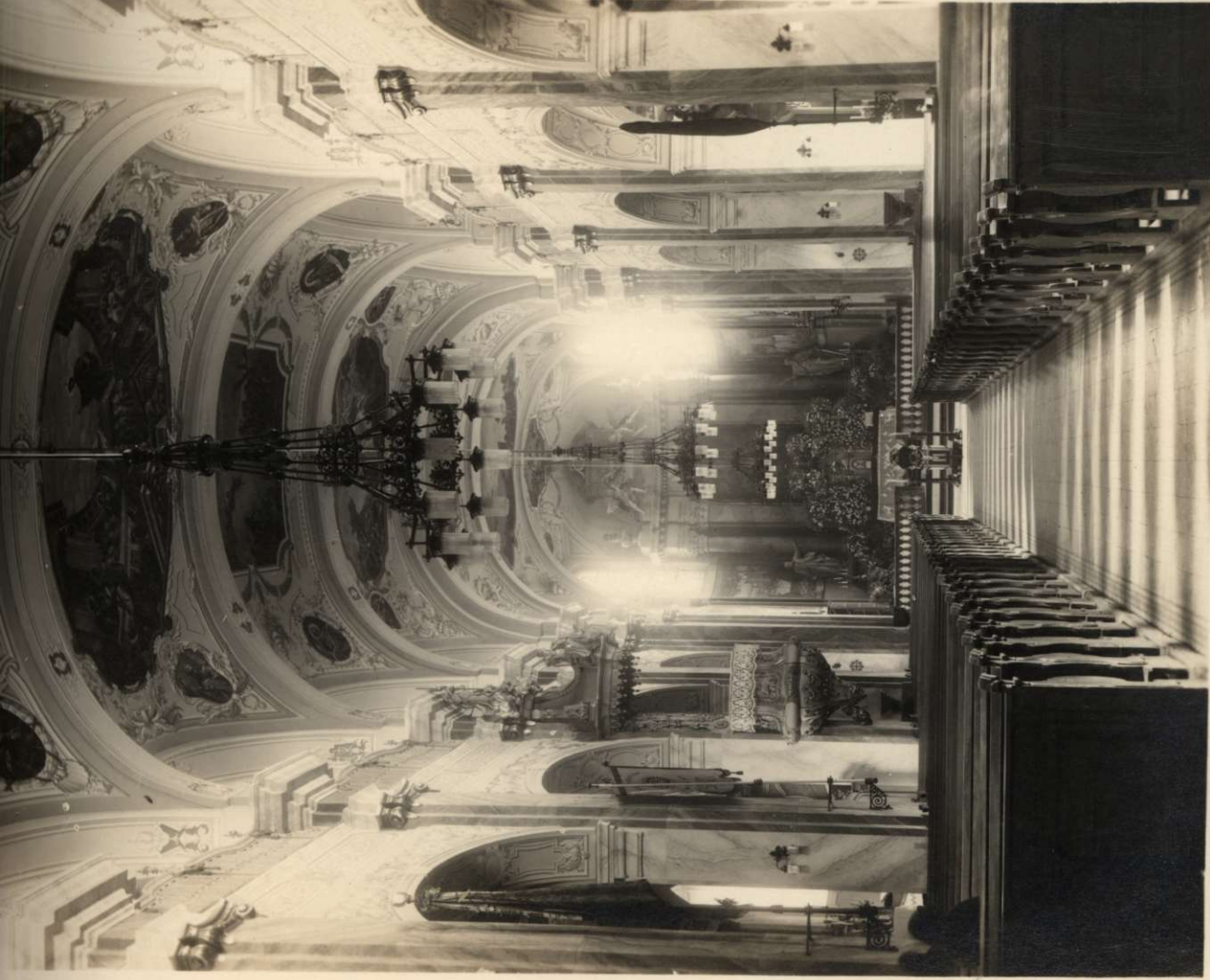
Királyi pár a városháza udvarán.

Szent Eertalan templom tűz előtt és tűz után.

A Szt. Bertalan templom helyreállítás alatt.

A Szt. Bertalan templom belseje.

Nemzeti Bank fiókja.

Tervezte Wälder Gyula műegy. tan., építette Fodor Károly okl. építész.

Tűzoltólaktanya

Tervezte Wälder Gyula műegy. tan., építette Fodor Károly okl. építész.

7

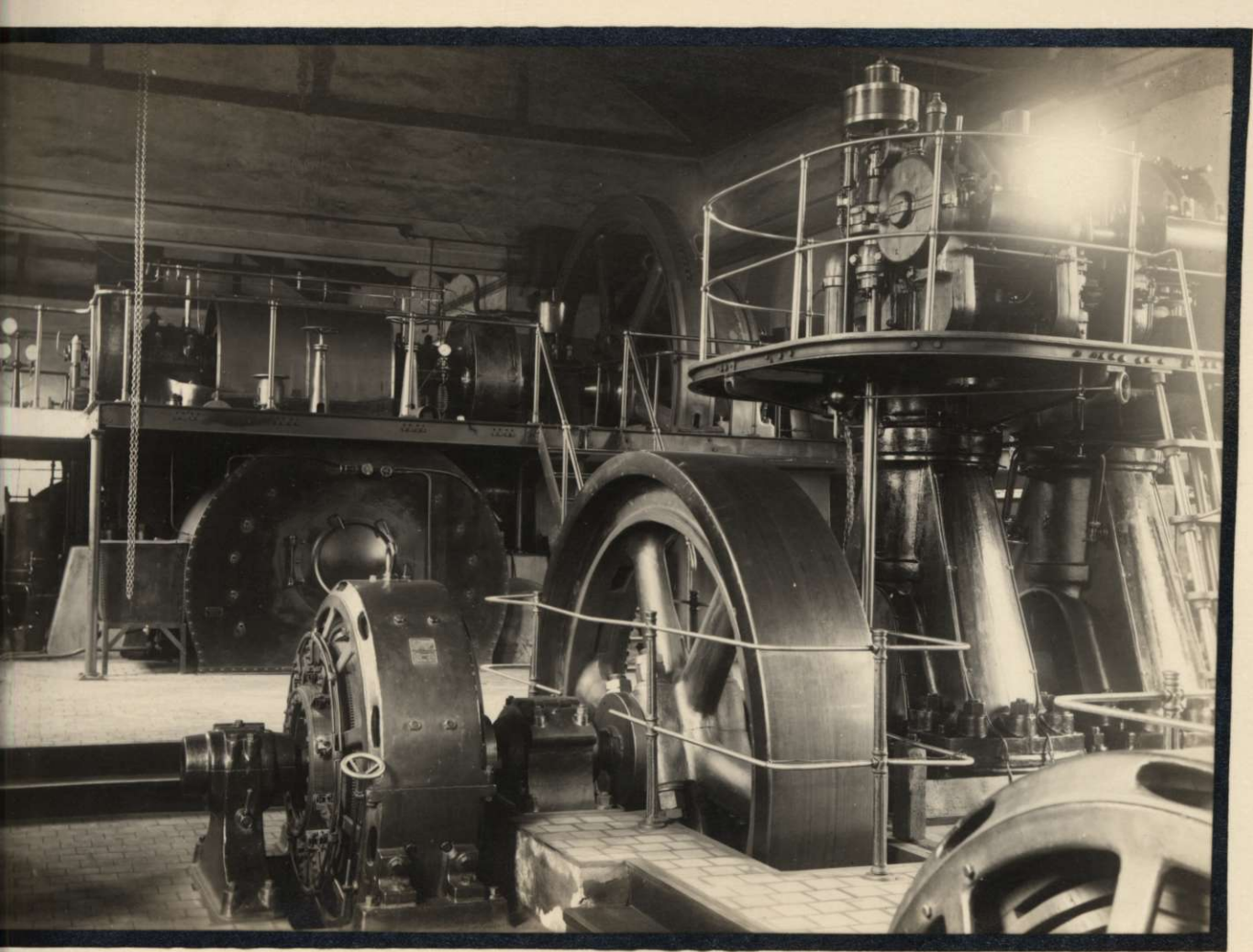

Wälder Gyula
1911

Tisztviselők emeletes családi lakóháza.

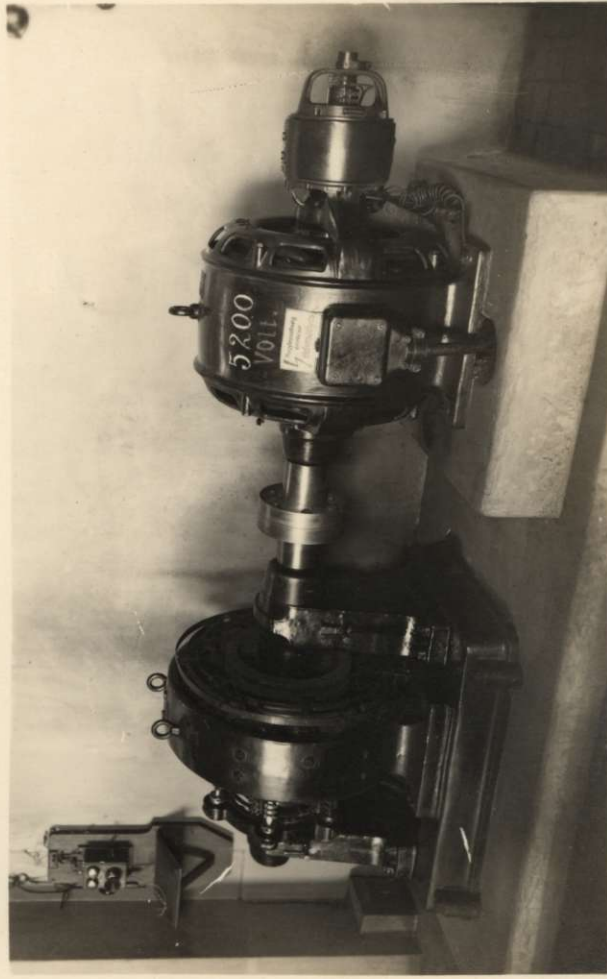
Tervezte Medgyaszay István építőművész, építette Fodor Károly okl. építész.

A villamosmű 560 L. E. gőzegysége.

Hűtőtorny- és léghuzambereendezés.

100 KVA. áramátalakító.

*Magyar
Híradás*

A vízmű gép- és lakóháza.

Tervezte a v. mérnöki hivatal, építették: Gajdóczky Dezső és László építőmesterek.

12

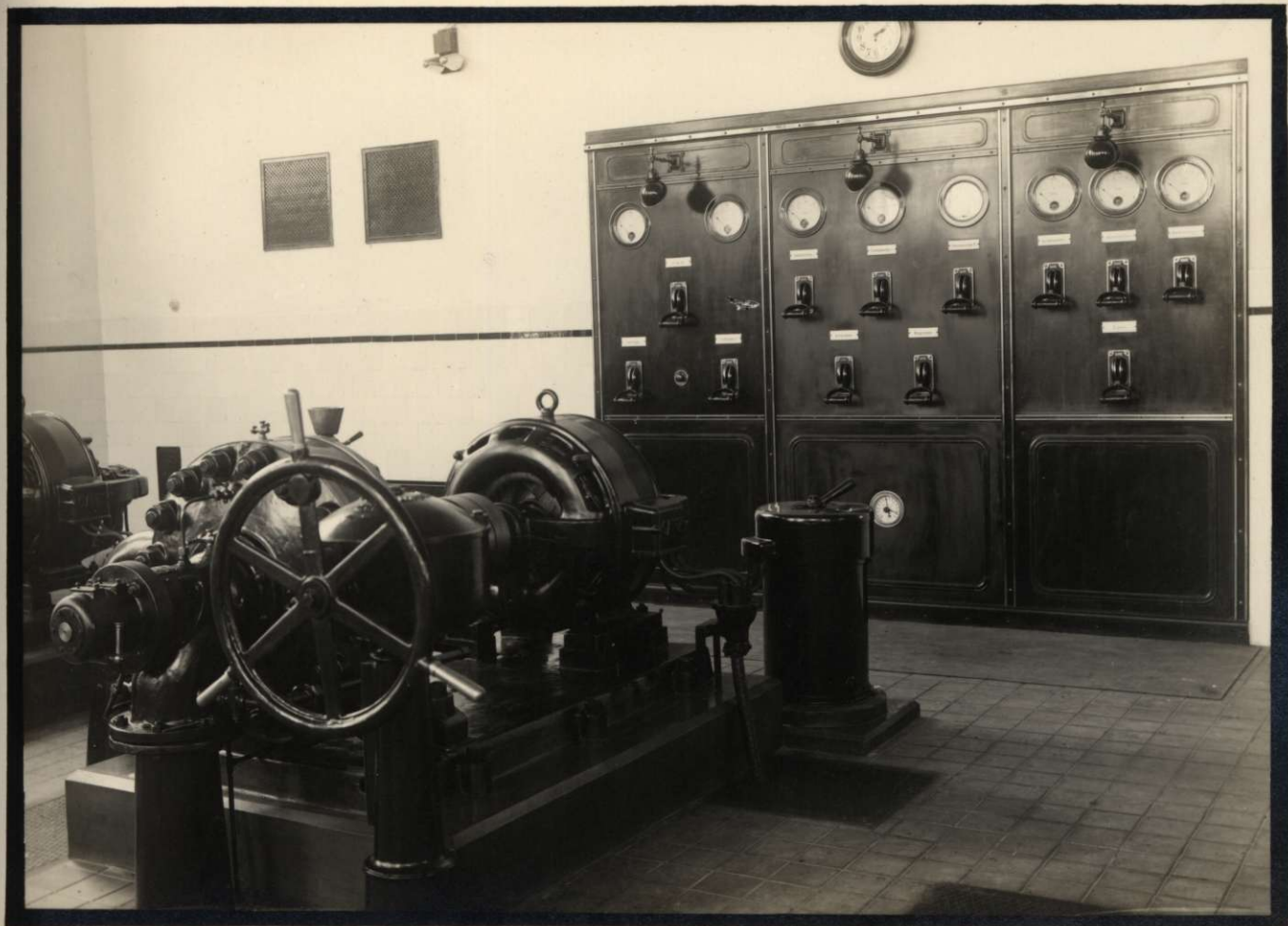

Seiner
1911

I. sz. kút és gépháza.

Tervezte: Wälder Gyula műegy. tan., építette a Gyöngyösi Cementárugár r.-t.

Tisztavíz-szivattyúk és kapcsoló-tábla.
Szállították: Ganz és Társa és Ganz-féle Vill. r.-t.

Vastalás: Berendzse,

Szállította: Kurtz r.-t.

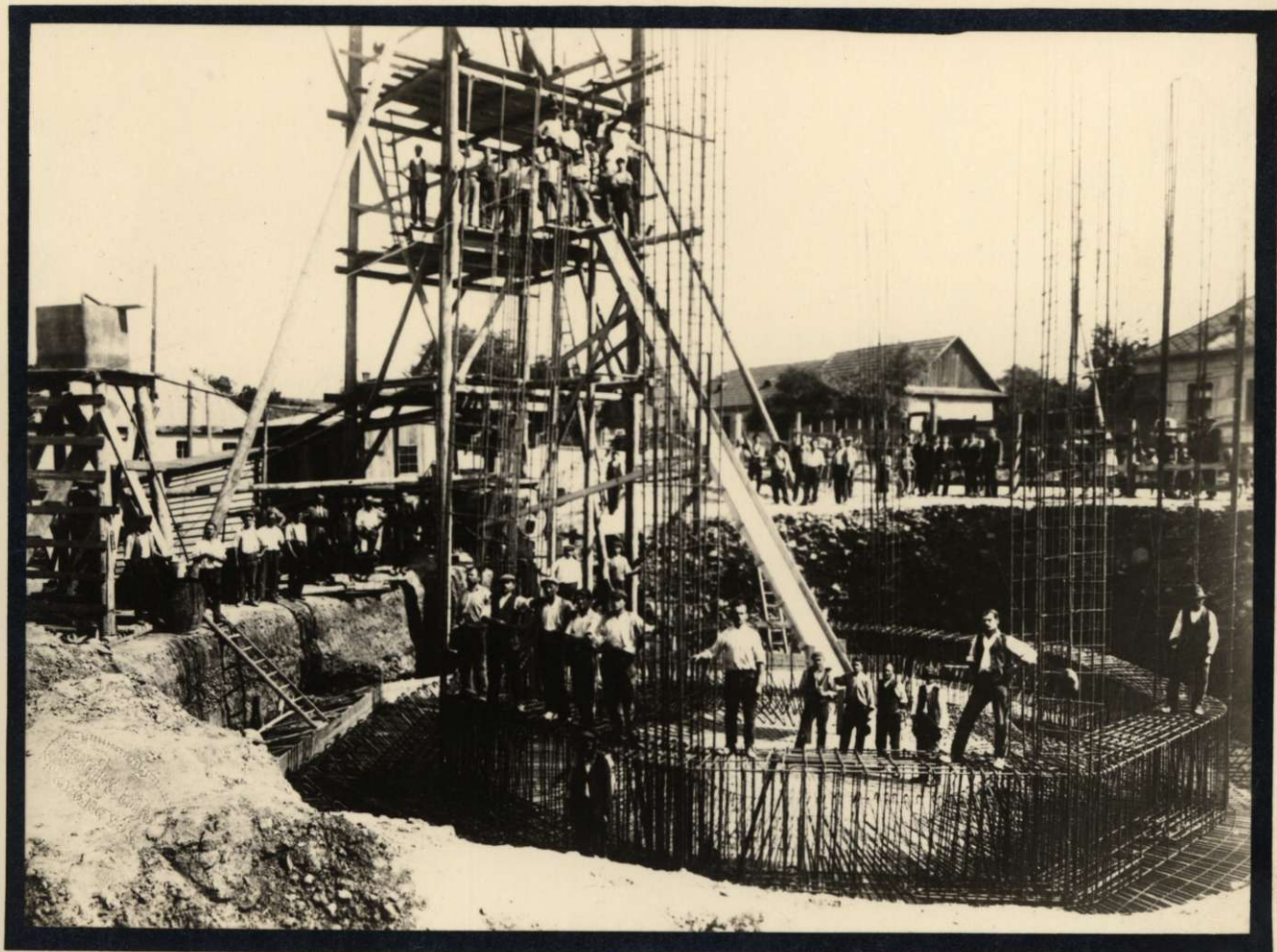
János
1910

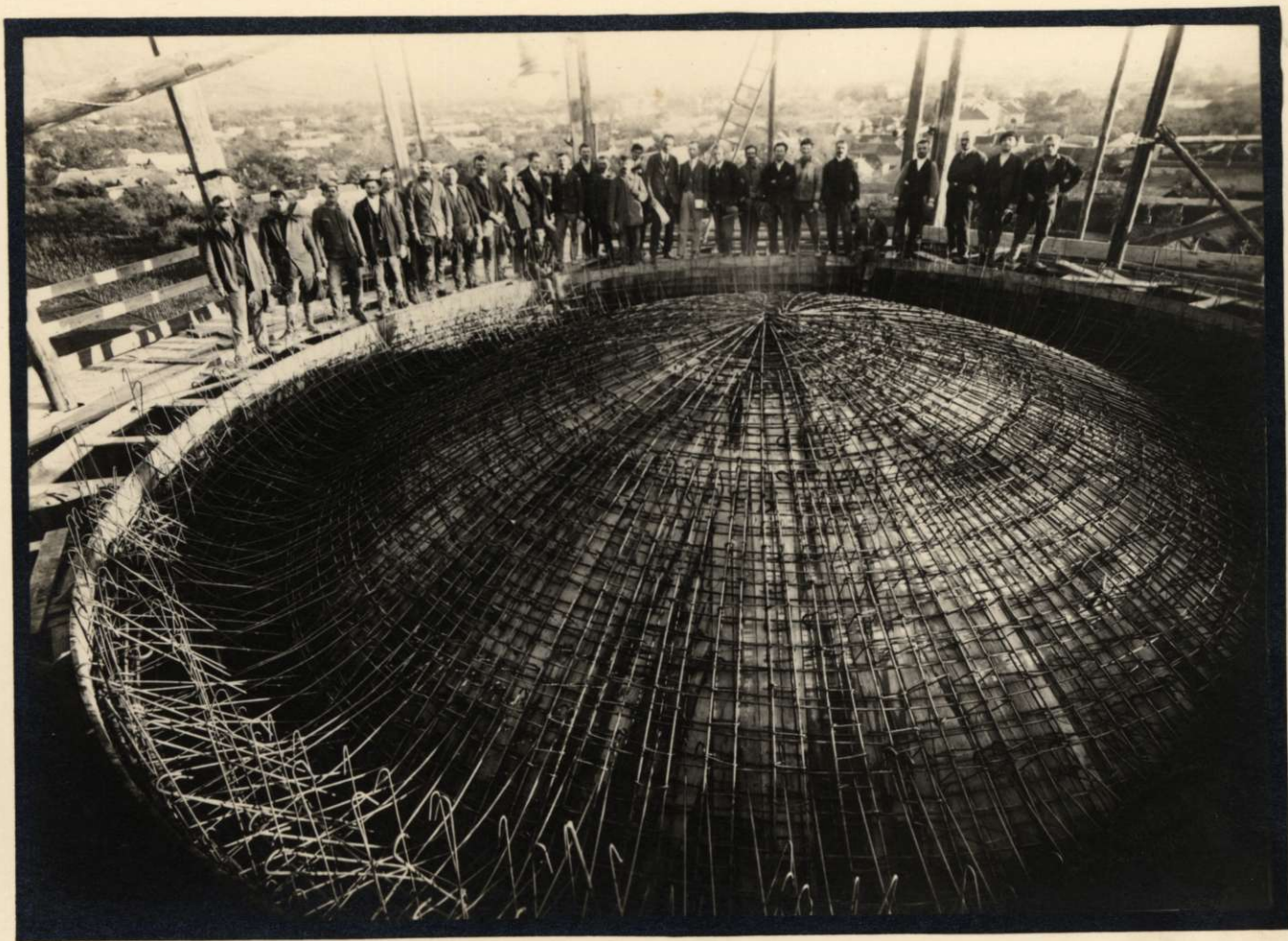
Kompresszorok.

Szállította: Teudloff és Dittrich cég.

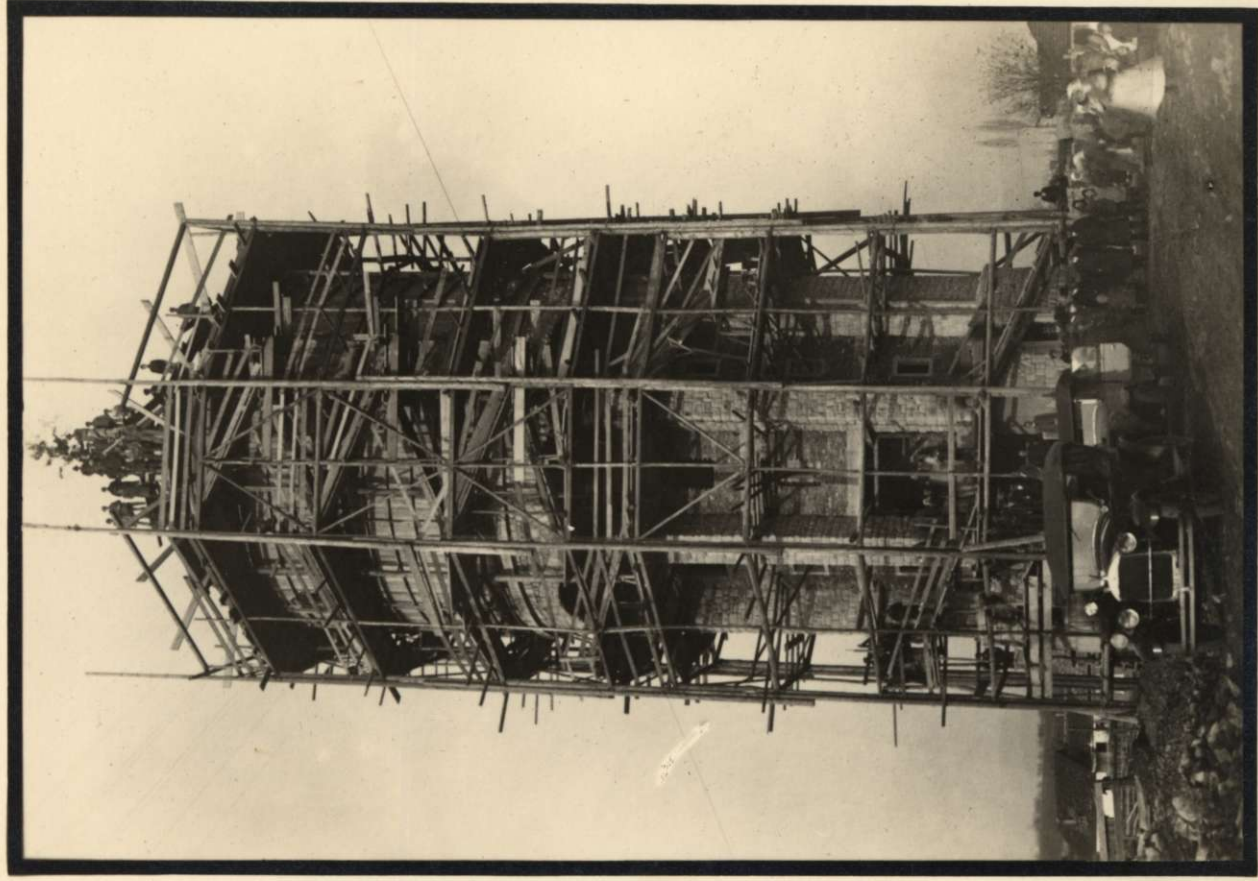
Székely 16

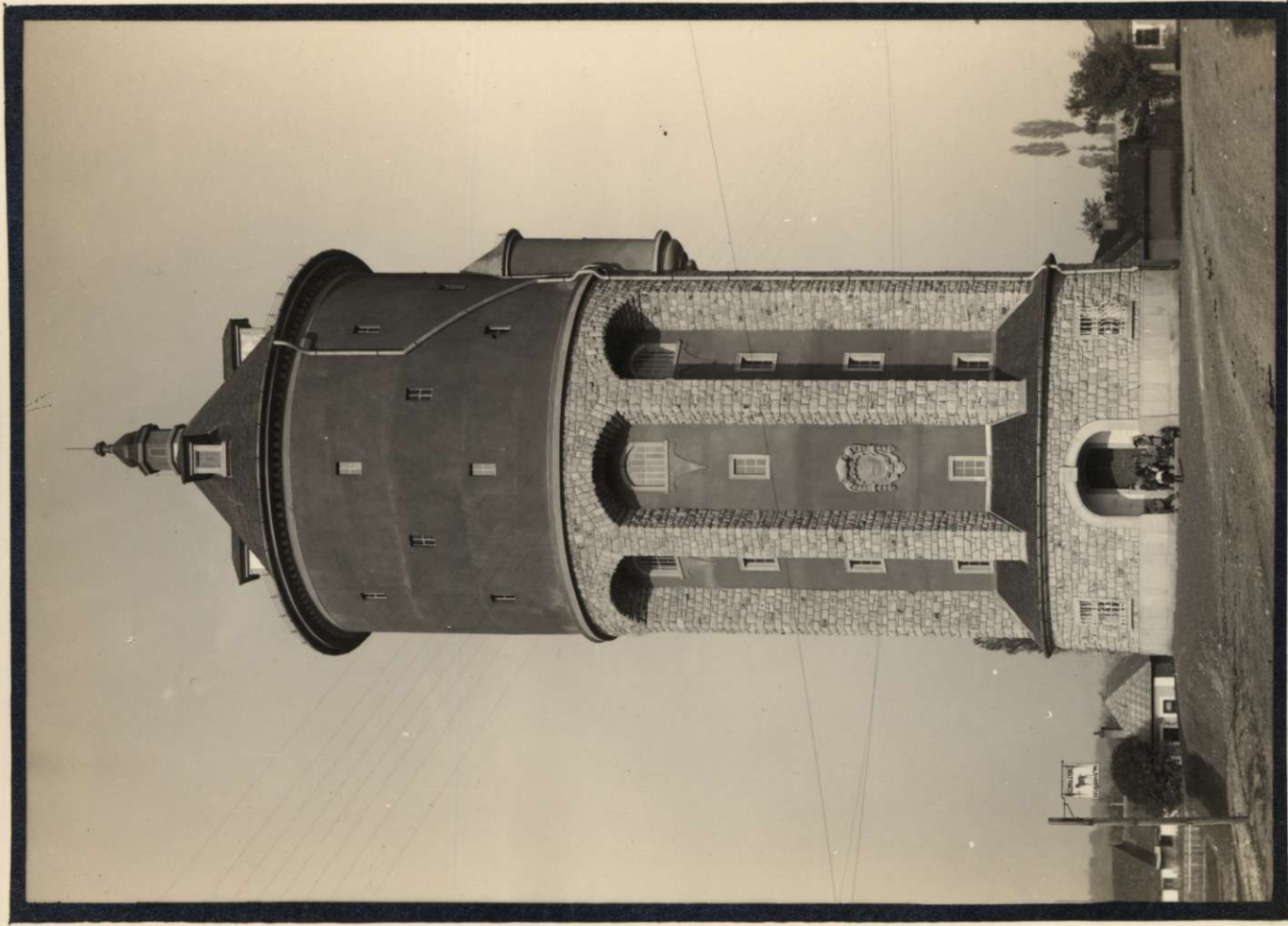
Víztorony vasbeton-alap szerelése.

A torony vízmedence-fenék vasszerelése.

Torony állványozva.

TERVEZTE
WÄLDER GYULA
m. eg. tan.

Víztorony látképe.

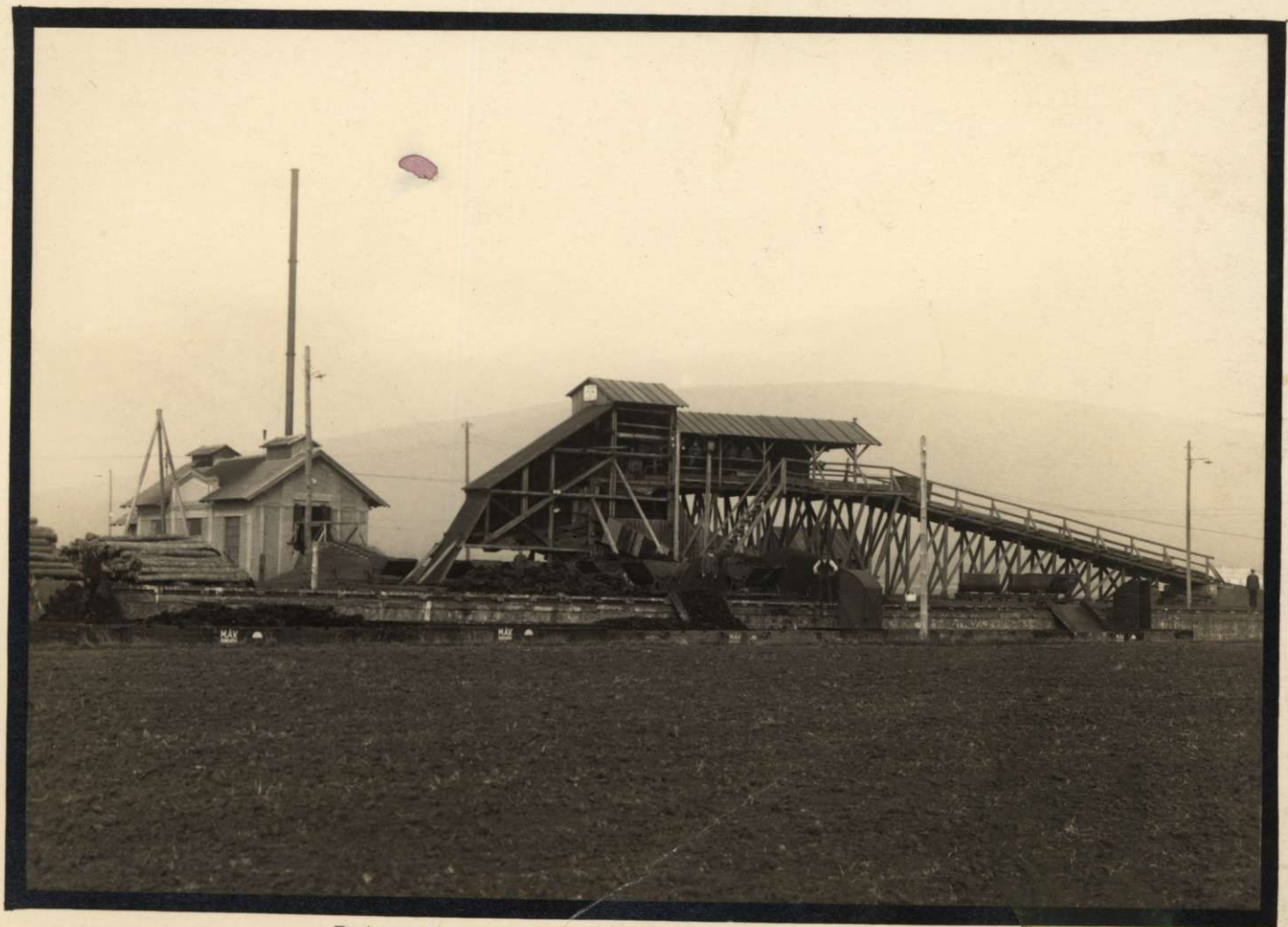
Építette Becsey és Káldor bpesti és a Gyöngyösi Cementárugár r.-t.

1910. évi
Szeptember 20

Mátravasút.

21
1911

Budapest-Gyöngyösvárosi Szénbánya r.-t. osztályozó műve és gépháza.